

Novigrad u povijesti

Baždarić, Patricia

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:085297>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZADRU
ODJEL ZA TURIZAM I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
STUDIJ KULTURA I TURIZAM

Patricia Baždarić

NOVIGRAD U POVIJESTI

Završni rad

Zadar, listopad 2016.

SVEUČILIŠTE U ZADRU
ODJEL ZA TURIZAM I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
STUDIJ KULTURA I TURIZAM

Patricia Baždarić

NOVIGRAD U POVIJESTI

Završni rad

Dr. sc. Radomir Jurić

Zadar, listopad 2016.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Patricia Baždarić**, ovime izjavljujem da je moj **završni** rad pod naslovom **Novigrad u povijesti** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 4. listopad 2016.

SAŽETAK:

Završni rad pod naslovom „Novigrad u povijesti“ temelji se na analizi kulturno povijesnih spomenika u Novigradu. Rad je podijeljen u tri glavne cjeline koje obuhvaćaju neke opće informacije o mjestu, zatim povijesni razvoj mjesta, od prapovijesti do danas te na kraju analiza kulturno povijesnih spomenika koji se nalaze u Novigradu.

Danas *Općina Novigrad* ubraja u svoj sastav tri sela, istoimeni Novigrad, Pridragu i Paljuv. Nalazi se između četiri nacionalna parka Hrvatske, a to su NP Paklenica, NP Plitvička jezera, NP Kornati te NP Krka, u jugoistočnom dijelu Zadarske županije.

Završni rad započinje opisom nastanka općine te institucija koje djeluju unutar nje, od kojih treba istaknuti poštu, koja je osnovana još u 19. stoljeću, točnije 1830. godine te osnovnu školu. Nakon toga prikazane su zemljopisne značajke Novigradskog mora kojeg dijele četiri općine Zadarske županije, a to su Novigrad, Posedarje, Jasenice te Obrovac.

Drugi dio rada se odnosi na povijest Novigrada, koja je podijeljena na prapovijest, srednji vijek, razdoblje od 15. do 19. stoljeća te Novigrad u 19. i 20. stoljeću. Srednji vijek se odnosi na razdoblje od 5. do 15. stoljeća kada se odvio najznačajniji povijesni događaj, odnosno zatočeništvo kraljice Elizabete i njezine kćeri u novigradskoj tvrđavi Fortica. Razdoblje od 15. do 18. stoljeća obilježavaju Novigradski zbornik i Novigradski distrikt, a u 20. stoljeću Novigrad se razvija u jednom turističkom pravcu.

Kulturno povijesni spomenici koji se nalaze u Novigradu svjedoče o bogatom kulturnom i povijesnom razvoju mjesta, a to su tvrđava Fortica, crkva svete Kate, župna crkva Porođenja Blažene Djevice Marije, crkva svetog Nikole, crkva svetog Martina u Pidrasi, Općinski sat te Zavičajni muzej.

Ključne riječi: Novigrad, tvrđava, crkva, povijest, običaji, kultura

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. NOVIGRAD.....	2
2.1. Zemljopisne značajke Novigradskog mora.....	3
2.2. Opće informacije	4
2.1.1. Pošta	6
2.1.2. Osnovna škola	7
2.3. POVIJEST NOVIGRADA	8
2.3.1. Prapovijest	8
2.3.2. Srednji vijek	9
2.3.3. Od 15. do 18. st.	11
2.3.3.1 Novigradski zbornik.....	11
2.3.4. Novigrad u 19. i 20. st.	16
3. KULTURNO POVIJESNI SPOMENICI	18
3.1. Tvrđava Fortica.....	18
3.2. Crkva svete Kate.....	20
3.3. Crkva Porodenja BDM.....	21
3.4. Crkva svetog Martina	24
3.5. Općinski areloj	25
3.6. Muzej	27
4. OBIČAJI I KULTURA.....	28
5.1. Glagoljica	32
5. ZAKLJUČAK.....	34
SAŽETAK.....	35
POPIS LITERATURE.....	36
POPIS SLIKA.....	39
ŽIVOTOPIS	40

1. UVOD

Tema završnog rada je Novigrad u povijesti u kojem se prikazuje kulturna i prirodna baština Novigrada od prapovijesti do danas. Novigrad malo mjesto u zadarskom zaleđu prepuno kulturno povijesnih znamenitosti je naseljeno još od brončanog doba s gradinskim naseljem na mjestu današnje tvrđave od kada ovaj kraj nastanjuju Liburni. U sastavu općine Novigrad se nalaze tri naselja: Novigrad, Pridraga i Paljuv. Općina Novigrad je smještena u jugoistočnom dijelu zadarske županije.

Cilj završnog rada je prikazati povijest mjesta Novigrad kao i njegove kulturno povijesne spomenike kojih za tako malo mjesto ima mnogo. Dakle, Novigrad ima nekoliko crkava u samom mjestu, tvrđavu Fortica te više spomenika u Zavičajnom muzeju, među kojima je Općinski sat.

Na početku samog završnog rada prikazane su neke od općih informacija o Novigradu, odnosno nastanak *Općine Novigrad* te mjesta koja spadaju pod općinu i ustanove koje djeluju unutar nje; od kojih je izdvojena pošta koja ima velik značaj u razvoju mjesta, kao i osnovna škola koja je utemeljena u 19. stoljeću, točnije 1830. godine.

Nadalje, u poglavlju običaji i kultura opisan je bogat kulturni život mještana Novigrada, koji i danas održavaju. Većina kulturnih manifestacija koje se održavaju u Novigradu se odigravaju na Škalinama, a koje predstavljaju glavnu scensku pozornicu kulture. Jedan dokument iz 19. stoljeća, u kojem je opisana ženska nošnja u Novigradu, svjedoči o razvoju kulture i u povijesti.

Kroz povijest Novigrad, postoji, kako je rečeno još od prapovijesti, u vrijeme kad su ovo područje naseljavali Liburni. Oni su također i izgradili ovo mjesto na gradini koja je bila osnovni tip naselja. Nadalje, Novigrad se spominje u 13. stoljeću, odnosno u srednjem vijeku, kojeg obilježavaju tursko-mletački ratovi za prevlast nad Dalmacijom, kada je podignuta je tvrđava Fortica. U razdoblju od 15. do 18 stoljeća važno je spomenuti Novigradski zbornik i Novigradski distrikt.

Od prirodnih vrijednosti Novigrad se diči morem koje nosi istoimeni naziv. Novigradsko more je poseban, prekrasan, privlačan i vrlo osjetljiv prostor, koje je prepuno reljefnih, geoloških, bioloških i klimatskih obilježja. Sakralnim objektima posvetit će se isto tako dužna pozornost.

2. NOVIGRAD

Novigrad je mali gradić koji se nalazi na južnoj obali Novigradskog mora, koji se uzdiže „na boku jednog strmog brežuljka tik novigradskog mora, na vrhuncu koga opaža se oštećena sura tvrđava, koja sjeća putnika na povjestne sgode, koje su ovdje sbile prošlih vjekova.,”¹

Prema autoru Romanu Jeliću: „Novigrad se prvi put spominje u jednom dokumentu izdanom u Kninu 27. srpnja godine 1358. Tu, naime, piše da Nikola, brat novigradskog kaštelana Gule, po odluci brata bana Ivana (Ćuza), uvodi u posjed nekih zemalja u selu Biljane (Gornje) braću Stjepana i Filipa, sinove Franje Nozdronje iz Zadra. Radi se o zemljama koje je spomenutoj braći bio poklonio knez Budislav, sin Ugrinov, a on ih je bio baštiniio od Ivana Gusića, a njima ih bespravno oduzeo knez Grgur Kurjaković.“²

Slika 1. Novigrad

izvor: http://www.landschaftsfotos.at/Biograd%202012/2012_04_05/2012_04_05engl.htm

---

¹ Bakija, Srećko: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999., str. 2.

² Jelić Roman: **Novigradski distrikt**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zadar, 1989., str. 89.

2.1. ZEMLJOPISNE ZNAČAJKE NOVIGRADSKOG MORA

Novigradsko more zaprema 28,65 km² te ga danas „dijele četiri općine Zadarske županije: Novigrad, Posedarje, Jasenice i Obrovac. Širi prostor Novigradskog mora obilježava susret ravnokotarskog, bukovačkog i velebitsko-podgorskog prostora u sjeverno dalmatinskom regionalnom kompleksu koji gravitira u Zadru.³

Novigradsko more je poseban, prekrasan, privlačan i vrlo osjetljiv prostor, koje je prepuno reljefnih, geoloških, bioloških i klimatskih obilježja. Na sjeverozapadu je povezan sa Masleničkim ždrilom, a na jugoistoku s Karinskim ždrilom. Najveća dužina iznosi 11 km u smjeru zapad-istok, a širina je oko 5 km. Dužina obale Novigradskog mora iznosi 29,7 km. Prosječna dubina iznosi 23 metra dok je najdublja točka 38 m, koja se nalazi na ulazu u Novsko (Masleničko) ždrilo. Oko 50 % Novigradskog mora je ispod 20 m.⁴

Od manjih uvala najistaknutije su: „Novigradska draga (luka Novigrad), Gornja i Donja Draga (Ivandići), plitke i zamočvarene uvalice Žabokrek i luka na ušću Bašćice (Posedarje), uvala Maslenica, Zališće (Jasenice), Prdelj, Dumičina, Pomišalj i uvala Kozjak (Kruševo) te male uvalice.“⁵

U Novigradsko more utječe rijeka Zrmanja te potoci Bašica i Draga što smanjuje slanoću mora. Dakle „slanoća Novigradskog mora je manja nego otvorena Jadrana i povećava se s dubinom jer se zaslađena voda, specifično lakša, drži površinskog sloja.“⁶

Jake kiše i stalni dotoci slatke vode u Novigradsko more uzrokuju učestale pomore dagnji i kamenica, međutim, Novigradsko more je dragocjen izvor hrane i postoji velik preduvjet za rast određenih školjki i ribe. Negativan utjecaj na Novigradsko more donose buke glisera i brodova, otpadne vode te gradnja uz obalu i slične radnje.⁷

---

³ Magaš, Damir: **Zemljopisne značajke novigradskog mora**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999., str. 14.

⁴ Ibid.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ Magaš, Damir. Op. cit, str.15.

Slika 2. Novigradsko more

izvor: http://www.landschaftsfotos.at/Biograd%202012/2012_04_05/2012_04_05engl.htm

2.2. OPĆE INFORMACIJE

Općina Novigrad, obuhvaća tri naselja: Novigrad, Pridraga i Paljuv, a koja „od prapovijesti omogućuje opstanak i razvoj naseljenosti i gospodarske djelatnosti. Novigradska općina prostorno zauzima sjeveroistočni dio ravnokotarske zone uz obale Novigradskog i Karinskog mora i Karinskog ždrila na hrvatskom priobalju.,”⁸

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine Novigrad je imao 640 stanovnika dok se u 2001. godini broj smanjio na 542 stanovnika. Broj stanovnika se smanjio kao posljedica ratnih događanja tijekom Domovinskog rata.⁹

Prema statutu *Općine Novigrad*: „Općina je jedinica lokalne samouprave utvrđena Zakonom o područjima županija, gradova i općina u Republici Hrvatskoj.“¹⁰ *Općina*

---

⁸Knjižica sažetaka Novigrad, https://bib.irb.hr/datoteka/782010.Knjiica_saetaka_Novigrad.pdf, (15.05.2016.)

⁹ prostorni plan uređenja općine Novigrad, https://www.google.hr/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http%3A%2F%2Fwww.zadarska-zupanija.hr%2Fpplanovi%2FPPUO_Novigrad%2FPPUO_Novigrad_tekst_IZMJENE_I_DOPUNE.pdf&ved=0ahUKewj6msSXqbbOAhWF2SwKHUBbC3oQFggzMAc&usq=AFQjCNHSSrpgAOOAuJ2DB0TWLGdxWWWhkO&sig2=fT9XB8MfSNjI_5uW-pXijg, (01.05.2016.)

¹⁰Općina Novigrad, <http://www.opcina-novigrad.hr/statut.html> (01.06.2016.)

Novigrad posjeduje grb i zastavu, čime se prikazuje tradicija i dostojanstvo te pripadnost općini. Grb *Općine Novigrad* je u zlatno žutom polju plavi križ. Zastava je omjera 1:2 plave boje s bijelim obrubljenim grbom općine u sredini.¹¹

Slika 3. Grb Općine Novigrad

izvor: <http://zeljko-heimer-fame.from.hr/hrvat/hr-za2.html#hr-za-ng>, (25.05.2016.)

Osnovana je 30. studenoga 1811. godine, dekretom guvernera ilirskih pokrajina Bertranda u Ljubljani, međutim, s radom je počela tek 1812. godine. U sastav *Općine Novigrad* „ušla su mjesta od Vinjerca do Popovića, u Bukovici-Biljane, Islam Grčki, Islam Latinski, Karin, Kašić, Kruševo, Slimnica, Smilčić, Paljov (u sastavu Novigrada), Podgradina (u sastavu Posedarja), Popovići, Posedarje (ušlo u sastav općine 1813. godine), Pridraga i Vinjerac.“¹²

Na vrhu općine nalazio se tzv. sindak „sindaco“, koji je obavljao svoju dužnost „iz časti“, a prvi koji je primio plaću za funkciju načelnika općine je bio Joso Buterin. Iza načelnika stoje zamjenik i tajnik, te predsjedništvo i vijećnik. Smatra se da je za vrijeme načelnika Grgura Oštrića (1889.-1914.) bila najbolje vođena općina u Kraljevini Dalmaciji. O tomu svjedoči uređena obala 1896. godine, Foša, novi željezni most, uređen općinski perivoj „đardin“. Godine 1900. prenamijenjena je stara župna crkva u školu, a 1901., izgrađen općinski Areloj. 1914. godine uređen je javni vodovod te nova općinska vijećnica.¹³

Na području *Općine Novigrad* danas djeluju Knjižnica i čitaonica Novigrad, Zavičajni muzej Novigrad, Osnovna škola Novigrad i Pridraga, Matični ured, Turistički ured, Hotel

¹¹ Općina Novigrad <http://www.opcina-novigrad.hr/statut.html> (01.06.2016.)

¹² Anzulović, Jadran: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 52.

¹³ Anzulović, Jadran. Op. cit, str. 53.

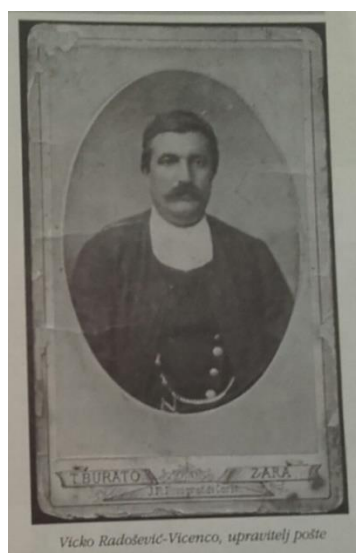
Castrum Novum, HEP-poslovnica, Poštanski ured Novigrad i Pridraga, Stomatološka ordinacija, Lučka kapetanija Novigrad, Komunalno poduzeće Galeb, Ordinacija Opće medicine Novigrad i Pridraga, Ljekarna, Župni ured Novigrad i Pridraga.

2.2.1. POŠTA

Prva pošta osnovana je 1870. godine na području općine Novigrad sa sjedištem, naravno, u Novigradu, uz devet mjesta do kojih se pješice donosila pošta. Prvi upravitelj pošte je bio Vicko Radošević. Godine 1894. uveden je telegraf, a signalna stanica je bila na tvrđavi Fortici. Dvije godine kasnije pošta je bila dopremana parobrodima, Novigrad je bio povezan redovitim linijama, te prije Drugog svjetskog rata uvedena je autobusna linija Šibenik- Novigrad.

Prvotno mjesto poštanskog ureda je bila kuća obitelji Radošević, zatim se mjesto mijenjalo tri puta, i to 1950. godine ured je bio na prvom katu zgrade gdje se danas nalazi pošta, odnosno bivša Konfekcija. Drugo mjesto poštanskog ureda od 1958. godine je općinska zgrada, tu se nalazio sve do 1991. godine kada je i prestao s radom zbog Domovinskog rata. S radom je nastavljeno 1996. godine.¹⁴

Slika 4. Vicko Radošević, upravitelj pošte

izvor: obrada autora

¹⁴ Anzulović, Jadran, Vlatković, Ivana: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 55.

2.2.2. OSNOVNA ŠKOLA

Prva javna škola u Novigradu za odgoj samo muške djece osnovana je 1830. godine, a prije nje je postojala privatna škola, također, samo za mušku djecu, koju su vodili svećenici. Smatra se da je ova škola u Novigradu jedna od najstarijih škola u Dalmaciji. Od 1830. do 1850. godine javna škola je bila smještena u bratimskoj kući, a prvi učitelj je bio Bernardo Paštrović dok je prvi vjeroučitelj bio don Pave Vlatković. Nakon 1850. pa sve do 1900. godine nastava se održavala u staroj župnoj kući koja je bila namijenjena za „*potribe naroda i mista*“. Bitna godina za razvoj školstva u Novigradu je 1900. kada je profanirana stara župna crkva Porođenja Blažene Djevice Marije i tu je smještena škola, te je iste godine dozvoljeno mješovito obrazovanje.

Nakon toga 1974. godine izgrađena je nova zgrada škole koja je bila u funkciji sve do rujna 1991. godine, vrijeme kada je već počeo Domovinski rat, međutim nakon rata 1996. godine škola je obnovljena i do danas normalno bez prestanka funkcionira i radi. Prema časopisu Novski litopis iz 1999. godine, osnovnu školu u Novigradu je pohađalo 185 učenika, i to 59 iz Novigrada, 22 iz Paljuva i 104 iz Pridrage. 2004. godine Osnovna škola u Novigradu je dobila nagradu za najljepši vrt u primorskoj Hrvatskoj.¹⁵

Slika 5. Osnovna škola u Novigradu

izvor: <http://os-novigrad.skole.hr/galerija>

¹⁵ Vlatković Ivana : **170 godina pučkoškolskog obrazovanja u Novigradu**, Časopis Matice Hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 61.

2.3. POVIJEST

Povijest Novigrada je u ovom radu podijeljena na četiri faze: prapovijest, zatim srednji vijek, razdoblje od 15. do 18. stoljeća te na kraju 19. i 20. stoljeće.

2.3.1. PRAPOVIJEST

Zadarska regija je naseljena još od prapovijesti, odnosno paleolitika u kojem se čovjek pojavljuje s prvim kulturnim i materijalnim ostacima. U vrijeme paleolitika čovjek je živio u špiljama i bavio se lovom, odnosno selio se s jednog na drugo mjesto kako bi preživio što se naziva nomadskim načinom života.

Naseljenost ovog prostora je varirala, no u neolitiku dolazi do promjena. Neolitik je razdoblje u kojem čovjek živi sjedilačkim načinom života i počinje se baviti stočarstvom i ratarstvom te gradi prve nastambe. Izmakom neolitika dolazi do promjena u poljoprivredi i u načinu života, odnosno pomiču naselja na uzvisine, naseljavaju se stare gradine i one predstavljaju osnovni tip naselja kroz čitavu daljnju prahistoriju i u antici.¹⁶

Područje Novigrada od kasnog brončanog doba naseljavali su Liburni. Živjeli su na prostoru od rijeke Raše u Istri pa sve do rijeke Krke. Razvoj kulture kod Liburna se odvijala kroz tri razdoblja, odnosno šest faza. Prvo razdoblje se odnosi na vrijeme između dva vala balkansko–panonskih seoba, odnosno u 11. i 10 stoljeću pr. Kr. Drugo razdoblje karakterizira vrijeme liburnske prevlasti na Jadranu, od devetog do petog stoljeća prije Krista. Ovo razdoblje obilježava vrhunac razvoja liburnske kulture na Jadranu, koji imaju jaku pomorsku trgovinu te veliki udio jadranske obale. Treće je razdoblje vrijeme opadanja liburnske prevlasti na Jadranu, koje se odnosi na vrijeme od 5. stoljeća prije Krista do 1. stoljeća nakon Krista.¹⁷

U Novigradu se nalaze i skromni ostatci iz rimskog doba.

---

¹⁶ Mate Suić, **Zadar u srednjem vijeku**, Filozofski fakultet, 1981, str.53

¹⁷ Batović, Šime: **Liburnska kultura**, Matica hrvatska Zadar, Zadar, 2005. str. 16.

2.3.2. SREDNJI VIJEK

Razdoblje srednjeg vijeka može se staviti u vrijeme od 7. do 15. stoljeća. Tragovi iz tog razdoblja se mogu vidjeti i danas. To vrijeme karakteriziraju srednjovjekovni dvorci, crkve i katedrale, od kojih je većina sačuvana i danas.

Tijekom ranog srednjeg vijeka odvio se u Novigradu jedan od najznačajnijih događaja za povijest tog mjesta. To je zatočenje kraljice Elizabete i Marije u tvrđavi Fortica.

Naseljeni Hrvati počinju u Dalmaciji pa tako i na području Novigrada svoj kulturni i politički razvitak. Na širem njegovom prostoru imamo starohrvatskih groblja i sakralnih objekata.

Od 11. st. do 1329. godine Mlečani su u više navrata uspijevali pojedine gradove Dalmacije staviti pod svoju vlast. Nakon uspješnog ratovanja hrvatsko–ugarskoga kralja Ludovika po Italiji i Dalmaciji protiv Venecije, sklopljen je mir u Zadru 1358. godine kojim se Venecija odriče dalmatinskih gradova i otoka.¹⁸

Naime, u 13. stoljeću na vlast u Hrvatskoj dolaze Anžuvinci, te se 1301. godine za kralja Ugarsko-Hrvatske okrunio Karlo I., a nakon njega dolazi njegov sin Ludovik I., koji je nastavio politiku svog oca. Iz utvrda, Klis, Zrin i Ostrovica, kralj Ludovik I. je krenuo u osvajanje Dalmacije. Sve je započelo 1356. godine kada je Ludovik I. poslao svoju vojsku na Mlečane u Dalmaciji i Veneciji. Godine 1358., kao što je rečeno, potpisan je mir u Zadru te je područje od Osora i Krka do Dubrovnika došlo pod vlast Anžuvinaca. Problem nastaje kada kralj Ludovik umire jer nema muškog potomka. Međutim, njegovo mjesto preuzima njegova kći, koja je imala samo 12 godina, pa je u njezino ime vladala njezina majka Elizabeta, kći bosanskog bana Stjepana II. Kotromanića. Tu su nastali nemiri, otpor i prosvjedi zbog vladavine dviju kraljica. Većina plemstva je smatralo da žena ne može vladati državom i da treba biti muški vladar, te su smatrali da bi najbolji izbor bio Karlo Drački, također iz dinastije Anžuvinaca. Najveći otpor vladavini dviju

---

¹⁸ Dalmatinske općine, <http://dazd.hr/vodic/dalmatinske-opcinekomune-pod-mletackom-upravom-1409-1797/> (31.05.2016.)

kraljica pružao je Ivan od Paližne, u kojem su mu pomogli mnogi ugarski i bosanski velikaši.¹⁹

Kraljica Marija je imala već sa sedam godina dogovorene zaruke sa Žigmundom kojemu je bilo tada devet godina. Vjenčali su se 1385. godine. Veliku potporu su kraljice imale u Marijinom zaručniku Žigmundu Luksemburškom, međutim, velikaši su ipak na vlast doveli Karla Dračkog, no kraljica Elizabeta je dala otrovati kralja, nakon čega dolazi do mnogih sukoba u državi. Karlovi plemići, Ivan Horvat i Ivan Paližna, željeli su osvetiti svog kralja, pa su oteli kraljicu Mariju i Elizabetu i zatočili ih u novigradsku tvrđavu Fortica 1386. godine. U siječnju 1387. godine kraljica Elizabeta je bila zadavljena pred očima svoje kćeri Marije. Tijelo kraljice Elizabete je preneseno u Zadar 9. veljače u crkvu svetog Krševana. Postoji legenda koja govori da je kraljica za vrijeme zatočeništva u tvrđavi izvezla kraljevski plašt „Planitu“ koji se danas čuva u župnoj crkvi Porodenja Blažene Djevice Marije u Novigradu. Kraljica Marija je oslobođena iz tvrđave 4. lipnja 1387. godine, što znači da je bila zarobljena devet mjeseci u Novigradu.²⁰

Slika 6. „Planita“ kraljice Elizabete

izvor: <http://www.slobodnadalmacija.hr/dalmacija/zadar/clanak/id/92717/ideja-turisticke-zajednice-turistice-putovati-kroz-novigradsku-povijest>

¹⁹ Brdal, Željko: Madunić, Margita: **Tragom prošlosti**, Školska knjiga, Zagreb, 2014. str. 109.

²⁰ Alačević, G. : **Zatočeništvo kraljice Elizabete i Marije u novigradskoj tvrđavi**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 2.

Godine 1403. na vlast dolazi Ladislav Napuljski, međutim, već 1409. godine prodaje Dalmaciju Veneciji za 100 000 dukata. Mlečani su vladali istočnom obalom Jadrana od navedene godine do 1797. godine.

Borba s Turcima promijenila je tip naselja, a zbog obrane od njih kuće su morale biti kamene i okružene kamenim zidinama. Vrlo često su bile kuće s „kulom“ na katu. Strukture kuća su bile vrlo skromne, manjih dimenzija s vrlo često jednom ili dvije prostorije koje su služile kao kuhinja i spavaća soba.²¹

2.3.3. OD 15. DO 18. STOLJEĆA

U razdoblju od 15. do 18. stoljeća Novigrad se postepeno razvijao u jedan mali gradić, doživjevši velike promjene. Spominjem da je napisan Novigradski zbornik koji je važan za razvoj kulture i pismenosti na području Novigrada. Valja, također, istaknuti da je Novigrad postao sjedištem Novigradskog distrikta koji je obuhvaćao velik broj u Ravnim kotarima.

2.3.3.1. NOVIGRADSKI ZBORNİK

U Novigradskom zborniku starohrvatskog običajnog prava iz 1551. i 1553. godine zapisana su: „pravni običaji na tlu stare hrvatske države između Knina i Nina sve do dolaska Turaka.“²²

Razlog nastanka zbornika običajnog prava je zapravo potreba za nekim osnovnim društvenim poretkom, odnosno oblikovanje društvenog života. Običaji jednog naroda se neprestano mijenja i nadopunjava, zbog razvoja društvenih odnosa, životnih prilika pa i vremena. Stoga, prema običajima i navikama života jednog naroda stvarana su običajna prava koja su bila prilagođena zemljopisnim, etničkim, povijesnim i sličnim prilikama koje obilježavaju jedan narod. Prema tome, zakoni u srednjovjekovno vrijeme nisu bili

---

²¹ Novak, Grga: Maštrović Vjekoslav: **Povijest grada Nina**, Institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zadar, 1969. str. 54.

²² Anzulović Jadran,: **Novigradski zbornik starohrvatskog običajnog prava**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 45.

zakoni u pravom smislu riječi, već se to odnosilo na običaje određenog naroda, odnosno ono što je bilo karakteristično za narod i što ga obilježava.²³

Postoje dva poznata zakonika običajnog prava u Hrvata. Prvi poznati zakonik običajnog prava kod Hrvata je Vinodolski zakonik iz 1288. godine, kojem „su uglavnom od vinodolskog običajnog prava bili uneseni običaji odnosa između vinodolske vlastele i njihovih podložnika, u prvom redu kmetova.“²⁴

Drugi zakonik je Poljički statut iz 1440. godine, koji sadržava „gospodarsko i kazneno pravo hrvatske srednjovjekovne šire jedinice, općine ili župe Poljica, u kojoj su se nastanjivali dedići i vlastela.“²⁵

1409. godine kada je Ladislav Napuljski prodao Zadar i okolicu Veneciji, u svakome od tih mjesta uglavnom je ostalo staro pravo. Dakle, Mlečani se nisu miješali u društveno uređenje, već su samo popunili glavne službe Mlečanima i postavili svoje vojničke posade. Novigradski zbornik običajnog prava pisan je izvorno na hrvatskom jeziku, međutim, zbog mletačke vlasti preveden je i na talijanski jezik te je sačuvan u nekoliko primjeraka na talijanskom jeziku i samo je kao takav sačuvan danas. Novigradski zbornik ima jednu posebnu važnost i vrijednost, „u njemu su zabilježeni prastari običaji, koji sežu u daleku prošlost. Sakupljeni su oni sa tla središta hrvatske države, koje je tu bilo od njena postanka u VII. stoljeću do dolaska Turaka. Ti su običaji sa područja starohrvatskih županija: kninske, bibrirske, sidraške, lučke i ninske, ono pet do jedanaest, koje spominje car Konstantin Porfirogenet. Po tome, jer se radi o prostranom tlu, onom pet starohrvatskih županija, za njihovo se običajno pravo može kazati da je uglavnom bilo i ono starohrvatske države. A kako se tu radi o običajnom pravu, koje po sebi seže u daleku prošlost, vrijednost Novigradskog zbornika još je veća.“²⁶

Novigradski zbornik započinje tekstem: „Na slavu Božju. 1551. na 12 veljače u Novigradu. Ovdje dolje napisat ćemo običaje, koji su bili na tlu Hrvatske između Knina i Nina; kojih su se običaja držali naši djedovi i pradjedovi i mi poslije njih.“²⁷

---

²³ Barada, Miho: **Starohrvatska seoska zajednica**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957., str. 154.

²⁴ Barada, Miho. Op. cit, str. 155.

²⁵ Barada, Miho. Op. cit, str. 156.

²⁶ Barada, Miho: . Op. cit, str. 158.

²⁷ Ibid.

„Kao što je već navedeno, Novigrad se prvi put spominje 1358. godine, a već 1409. godine dolaze pod mletačku vlast. Dakle, prodajom kralja Ladislava Napuljskog Novigrad je zajedno s Pagom i Zadrom došao u mletačke ruke te su Mlečani bili na vlasti sve do pada Mletačke Republike 1797. godine, izuzev kratkog perioda turske vlasti za vrijeme kandijskog rata 1646. godine u trajanju od devet mjeseci.“²⁸ „Kandijski rat je mletačko-turski rat koji se vodio od 1645. do 1669. godine. To je bio najduži rat u nizu mletačko-turskih ratova te također posljednji pokušaj Turske u osvajanju Balkana. Povod rata je turski napad na Kretu koja je bila pod mletačkom vlasti. Turski vojnici su se uspjeli iskrcati na Kretu, ali su Mlečani blokirali Dardanele i spriječili osvajanje Krete, nakon čega su Turci na to odgovorili napadom na Dalmaciju u svibnju 1646. godine. Generalni providur Dalmacije bio je Leonardo Foscolo, koji je odlučio braniti Novigrad od turskih napada. Ibrahim paša je krenuo na Ravne kotare sa vojskom od 20 000 ljudi, sredinom svibnja, međutim to je za Novigrad bilo previše. Prva tri dana napada Turaka su Novljani izdržali, no tvrđava je bila znatno uništena. Drugi dan mjeseca lipnja Turci su donijeli još jedan top s kojim su napravili veliku rupu u zidu tvrđave te su ubili šest vojnika, nakon čega je sazvan sastanak na kojem se trebalo odlučiti hoće li se nastaviti boriti ili će se predati. Svi novigradski kapetani su bili za nastavak borbe, ali vrhovni zapovjednici su dogovorili ipak predaju. U dogovoru sa Ibrahim pašom, tvrđava je mirno predana Turcima 3. srpnja 1646. godine u dva sata poslije podne.“²⁹ Mnogi stanovnici Novigrada su izbjegli u Pag zbog situacije koja se događala na njihovom području, u maticama Paga „našli smo 48 novigradskih prezimena, obavljeno je u spomenuto vrijeme 46 vjenčanja, a kršteno 238 djece. Novigrad je tada brojio oko 1000 stanovnika.“³⁰

Odlaskom u Pag Novljani su odnijeli sa sobom mnoge crkvene predmete, te kip Gospe od sedam žalosti. Kip je poslije vraćen i ima velik značaj za Novigrad, te se obilježava svake godine 15. rujna taj blagdan velikom procesijom. Postoji legenda koja kaže da je Gospa od sedam žalosti učinila nekoliko čuda, i da su stanovnici Paga Novljani poklonili zvono, koje danas nije u funkciji jer je napuklo.³¹

Mlečani su protunapadom, odnosno vratili su u svoje vlasništvo 31. ožujka 1647. godine Novigrad, a kasnije i Zemunik, Vranu, Skradin i Obrovac, nakon čega dolazi do

---

²⁸ Jelić Roman: **Novigradski distrikt**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zadar, 1989, str. 90.

²⁹ Jelić, Roman: **Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigrađana u Pag (1646)**, Zadarska revija, Zadar, 1989., str. 535.

³⁰ Jelić, Roman. Op. cit, str. 538.

³¹ Ibid.

smirivanja vojnih zbivanja. Posljednja turska akcija bila je 1662. godine, a 1669. godine je rat završen zauzimanjem Krete. Iako su Turci osvojili Kretu, Osmanlije su se povukle s dalmatinske obale.³² Nakon kandijskog rata u Novigradu je živjelo „okolo 1200 radišnih stanovnika...“³³ Turci su još od 1432. godine, kada je bio prvi turski upad u zadarski kraj, pokušavali osvojiti Zadar i okolicu, odnosno Ravne kotare. Za vrijeme 15. i 16. stoljeća na području Zadarske županije odvijalo se pet mletačko-turskih ratova. Mnoga sela su kao posljedica tih ratova razorena, a neka su zauvijek nestala. Došlo je do velikih promjena u sastavu stanovništva jer su većina ljudi zbog tih ratova bježala, a Turci su dovodili i naseljavali stanovništvo iz unutrašnjosti, odnosno ti novi doseljenici su bili većinom katoličke i pravoslavne vjeroispovijesti. U razdoblju od 1522. do 1646. godine osvojili su Turci većinu Ravnih kotara. No, vrhunac njihovih osvajanja bio je Novigrad s kojim su završili svoja osvajanja na području Ravnih kotara.³⁴

Slijedi kratki prikaz Novigradskog distrikta. Kao što je već navedeno, godine 1409. Novigrad je došao pod vlast Mlečana, u kojeg su smjestili svoje vojnike za obranu od Turaka. Na čelu vojne posade je bio providur koji je obnašao civilnu vlast nad područjem oko Novigrada. To cijelo područje „je bio Novigradski distrikt, koji se protezao od Novigrada preko Novigradskog mora do Podgorskog kanala, otprilike do današnje granice između granice sela Vinjerca i Ražanca, zatim prema jugu do današnjeg sela Ruplja, odakle je granica skretala prema jugoistoku do Korlata, a odatle sjeveroistočno do obale Karinskog mora, te preko njega i dijela Novigradskog mora natrag do Novigrada. Novigradski distrikt graničio je s istočne strane s teritorijem hrvatske lučke župe, sa sjeverozapadne strane sa Ljubačkim distriktom, s jugozapadne s Ninskim distriktom, a s južne strane sa Zadarskim distriktom.“³⁵

Većina sela Novigradskog distrikta je nestalo kao posljedica tursko-mletačkih ratova. U 16. stoljeću su Turci osvojili velik dio Novigradskog distrikta. U daljnjoj razradi Novigradskog distrikta prikazani su samo sela koja su danas pod Općinom Novigradom.

Dolac je selo koje danas ne postoji već se na njegovim temeljima razvilo selo Pridraga. Mjesto Dolac „se prvi put spominje u dokumentima od 13. listopada 1242. u ispravi kralja Bele IV, kojom potvrđuje povlastice što ih je u Zadru dao njegov brat, tadašnji

³² Kandijski rat, <http://proleksis.lzmk.hr/29917/> (05.06.2016.)

³³ Bakija, Srećko: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999., str. 2.

³⁴ Jelić, Roman: **Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigrađana u Pag (1646)**, Zadarska revija, Zadar, 1989., str. 531.

³⁵ Jelić Roman: **Novigradski distrikt**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zadar, 1989, str. 87.

hrvatski herceg Koloman, omogućivši proširenje zadarskog teritorija prema istoku na račun hrvatske župe Luke, a do crte Rogovo – Nadin – Martindol.³⁶

Na prostoru današnje Pridrage, nekadašnji Dolac nalazi se crkva svetog Martina iz V. – VI. stoljeća, uz koju se također nalazi i groblje te je služila kao župna crkva sve do izgradnje nove crkve 1978. Gospe od Ruzarija. U crkvi svetog Martina su pronađeni pluteji s pleternom ornamentikom, što dokazuje da je crkva služila u starohrvatsko doba. Pluteji su kasnije ugrađeni u pročelje crkve svete Kate u Novigradu.³⁷

Paljuv je također jedno malo selo koje je usko povezano s Novigradom, a prvi put se spominje u oporuci Bolić Kate 1576. godine. Naziv sela dolazi od talijanske riječi *palude* što znači blato, no iako je to područje krševit teren, u blizini se nalazilo selo Blaćane močvarno područje, odnosno polje po kojem je Paljuv i dobio ime. Postojala su još dva naziva za Paljuv, a to su Paljuh i Paliu. Smatra se da je ovo selo naseljeno tek početkom 18. stoljeća, nakon Kandijskog rata (1646. godine), a najstarije pleme u Paljuvu su Portade koji su se doselili s Paga. Usku povezanost Novigrada i Paljuva dokazuje to da je većina stanovnika u Paljuvu porijeklom iz Novigrada, zatim zajedničko groblje i župna crkva u Novigradu. Paljuv je vlastitu crkvu dobio tek nedavno, točnije 7. prosinca 2013. godine koja je posvećena Mariji- Pomoćnici kršćana. Narod u Paljuvu se većinom bavio stočarstvom i obradom zemlje. Prezimena koja danas postoje u Paljuvu su: *Bakić, Baraba, Baždarić, Bratović, Buterin, Gnjatović, Nekić, Pedić, Portada, Ramić i Vlatković.*³⁸

---

³⁶ Jelić Roman: **Novigradski distrikt**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zadar, 1989, str. 94.

³⁷ Jelić Roman. Op. cit, str. 95.

³⁸ Jelić Roman. Op. cit, str.144.

Slika 7. Crkva Pomoćnice kršćana, Paljuv

izvor : http://www.opcina-novigrad.hr/projekti_3.html

Godine 1776. u Novigradu je potpisan sporazum između Mlečana i austrijske vlasti o uređenju granica između njih, s mletačke strane nazočan je bio generalni providur Dalmacije Gradenigo, a s austrijske pukovnik Aspremont. Nakon godinu dana taj je sporazum ratificiran kao Novigradska konvekcija prijateljstva.³⁹

Prva austrijska vladavina dolazi krajem 18. stoljeća, točnije 1797. godine. Tada je Novigrad postao sjedištem Mirovnog suda, te godinu nakon toga postaje sjedište Mistnog starješinstva. Nakon Austrijanaca na vlast dolaze Francuzi.

2.3.4. NOVIGRAD U 19. I 20. STOLJEĆU

19. stoljeće u Novigradu započinje izgradnjom crkve svetog Nikole, o kojoj se danas ne zna baš mnogo. Nakon toga, bitno je napomenuti da je već na početku 19. stoljeća osnovana i *Općina Novigrad*, koja je svojim radom započela 1. siječnja 1812. godine.

Nadalje, krajem 19. stoljeća Novigrad broji oko 969 stanovnika, a već 1921. godine 1178 stanovnika. Godine 1924., je osnovan nogometni klub Lav koji je kasnije preimenovan u NOŠK, te pod tim nazivom djeluje i danas. Mjesto se postepeno razvijalo, međutim, zbog loše povezanosti i geografskog položaja gubi na značaju što se može vidjeti prema broju stanovnika. Dakle, 1971. godine broji 837 stanovnika, a 1991. 612, nakon čega dolazi Domovinski rat u kojem je Novigrad izgubio četiri osobe. Kao posljedica Domovinskog

³⁹ Novigrad, <https://www.geni.com/projects/Novigrad/14685>, (23.06.2016.)

rata „ostaju minirana polja i vinogradi, devastiranu domovi, sakralni i turistički objekti te u more porušena novigradska riva, nekad ponos mještana.“⁴⁰

Općina Novigrad je pretrpjela velika razaranja „rat je uništio infrastrukturu, i sve drugo što su vrijedne ruke naših ljudi stoljećima stvarali. Uništeni su maslinici, vinogradi, porušeni suhozidi.“⁴¹

S obzirom da je Novigrad oduvijek bio mjesto koje je vezano za poljoprivredu i stočarstvo, i danas se razvoj mjesta veže uz tu djelatnost. Međutim, uz te tradicionalne zanate, mještani općine Novigrad su se počeli baviti i turizmom, kao novim smjerom razvoja.

Novigrad je „do sada neopravdano nosio svoje ime, jer je bio zapušteni Starigrad, a ne Novigrad; danas opravdao je svoje ime, te se dostojno i ponosom može zvati Novigrad; jer se otrog malo godina počeo oporavljati i preporadjati kao mladi velebitski orao.“⁴²

---

⁴⁰ Zaboravljeni biser Dalmacije, www.angelfire.com/electron/bobanovic/, (25.07.2016.)

⁴¹ Klapan, Joso; **Općina Novigrad**, Općina Novigrad, Zagreb, 2014., str. 7

⁴² Bakija, Srećko: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999., str. 3

3. KULTURNO POVIJESNI SPOMENICI

Kultura kao sastavni dio svakog naroda se odnosi na skup navika, spoznaja i uvjerenja po kojima se svaki narod razlikuje od drugih. Kulturno povijesni spomenici svjedoče o načinu života u prošlosti, o tradicijama te o samoj kulturi i navikama naših predaka. Novigrad, iako malo mjesto obiluje kulturno povijesnim spomenicima, mjesto koje je izgrađeno na ostacima tvrđave Fortice iz 13. stoljeća.

3.1. TVRĐAVA FORTICA

Tvrđava Fortica ili kako se prije nazivala *Castrum Novum* „podignuta je na strmoj uzvisini, koja svojom masivnošću dominira nad Novigradom.“⁴³

Tvrđava se izdiže iznad mjesta na strmom brijegu. Smatra se da najstarije utvrđenje seže još u prapovijesno doba. Srednjovjekovna utvrda je bila u vlasništvu hrvatskih, ličko-krbavskih, nekadašnjih gospodara Novigrada, Gusića i Kurjakovića. 1220. godine je obnovljena i dobila ime *Castrum Novum*. Druga obnova tvrđave uslijedila je 1282. godine od strane ličko-krbavskog vladara Juraja Gusića Kurjakovića kako bi zaštitio svoje posjede oko Novigrada.⁴⁴

Jedan od najznačajnijih događaja u povijesti tvrđave je zasigurno 1386. godina kada su u njoj zatočene kraljica Marija i njezina majka Elizabeta, žena Ludovika Anžuvince i kćer bosanskog bana Stjepana Kotromanića. O tome je već rečeno u prijašnjim poglavljima.

U tvrđavi se nalazi kapela svete Barbare koja je smještena odmah na početku tvrđave uz unutarnji zid s lijeve strane do ulaza. U 18. stoljeću je bila posvećena Blaženoj Djevici Mariji. Korištena je sve do 1797. do pada Mletačke Republike, a srušena je tijekom 19. stoljeća.⁴⁵

Od kapelanskog inventara „činili su dobro opskrbljeni oltar, a od liturgijskog posuđa kapela je posjedovala srebrni kalež s pliticom, od liturgijskih knjiga rimski misal, zatim

---

⁴³ Anzulović, Jadran: **Tvrđava Fortica u Novigradu**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999., str. 12.

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Anzulović, Jadran: **Kapela i kapelani od Fortice**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 14.

ruho – planitu i druge potrepštine.“⁴⁶ Cijela kapela je izgrađena od kamena i prekrivena kupom te se na zidu do kapele nalazi zvono koje je u funkciji. Prvi kapelan od Fortice je fra Felicij iz Budve, a nakon njega su bili svećenici iz Novigrada. Godine 1998. sliku Gospe od Fortice darovao je dr. Ratko Vlatković novigradskoj crkvi, koja se danas čuva u riznici Zadarske nadbiskupije. Postoji i priča o slici koja govori: „Da je ona slika nađena u crkvi u Fortici izgorenoj i da je ona nađena gori u povratku Novljana s Paga. Kad je kapela propala sliku je iz Fortice svojoj kući donija Ivulov ćaća (Šime Vlatković p. Ivica, glavar).“⁴⁷

Slika 8. Tvrđava Fortica

izvor: <http://www.zadarskilist.hr/clanci/28072010/obnova-novigradske-fortice>

---

⁴⁶ Anzulović, Jadran: **Kapela i kapelani od Fortice**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 14.

⁴⁷ Anzulović, Jadran. Op. cit, str. 15.

3.2. CRKVA SVETE KATE

Crkva svete Kate je najstarija crkva u Novigradu. Zaštićena je kao spomenik kulture rješenjem Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Splitu od 18. veljače 1988. Godine, pa je tako upisana u Registar nepokretnih spomenika kulture.⁴⁸ Međutim, 2002. godine je upisana u registar kulturnih dobara Republike Hrvatske.

Crkva se nalazi u sjeveroistočnom dijelu naselja Novigrad, istočno od župne crkve i gradskog bedema. Crkva se „nalazi na groblju i tu je već u 10. vijeku bio sagrađen samostan benediktinki koji je imao svoju crkvu sv. Kate, od koje su još i danas sačuvane dvije ploče s pleternom ornamentikom, dok je treća, najljepša, nestala. Te su ploče ugrađene u zid današnje ruševne crkve sv. Kate.⁴⁹

Crkva je izgrađena je 1393. godine na mjestu stare crkve za koju se smatra da je to bila crkva sv. Pavla ili sv. Kate porušena 976. godine, a pripadala je benediktincima. Ovaj sakralni objekt je dao izgraditi ličko-krbavski velikaš i hrvatski ban Butko Kurjaković. Za vrijeme tursko-mletačkih sukoba, odnosno 1571. godine Turci su je srušili, a po vizitaciji iz 1603. godine sačuvana je kapela sa sakristijom. Godine 1700. je potpuno obnovljena i preuređena. Slijedeća obnova bila je 1935. godine te je crkva služila i kao grobna kapela sve do 1958. godine kad je izgrađeno mjesno groblje.⁵⁰

Crkva svete Kate je „jednbrodna pačetrovinasta građevina presvođena bačvastim svodom, na koju se nadovezuje apsida kvadratne osnove sa sakristijom na južnoj strani.“

Starija crkva je služila kao prezbiterialni dio koja je bila široka 6,10 m i duga 9,55 m, a kad je prigradena širina crkve iznosi 9,50, a dužina 12,20. Pročelje koje se nalazi na zapadnom dijelu crkve ima jednostavan portal, iznad kojeg se nalazi bifora, a iznad nje je mali prozor lučnog završetka. Lijevo i desno se nalaze dva manja prozora. Na sjevernom dijelu crkve nema otvora, a na južnom dijelu nalaze se dva polukružna prozora. Na južnom bočnom zidu, odnosno na starijem dijelu crkve se vide ostaci zazidanog portala.

---

⁴⁸ Rješenje – Uprava za zaštitu kulturne baštine

⁴⁹ Novigrad, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (16.07.2016.)

⁵⁰ Rješenje– Uprava za zaštitu kulturne baštine

Slika 9. Crkva svete Kate

izvor: http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952

3.3. CRKVA POROĐENJA BLAŽENE DJEVICE MARIJE

Crkva Porođenja Blažene Djevice Marije je sakralni objekt sazidan za vrijeme vladanja Austrije 1890. godine, izgrađena je od bijelog tesanog kamenja u obliku križa na mjestu starije građevine iz 1500. godine.

Stara župna crkva Porođenja Blažene Djevice Marije ili Male Gospe je 1900. godine profanirana i preuređena u školi te se nakon gradnje nove crkve prestalo služiti misno slavlje.⁵¹

Za vrijeme profanacije je „... porušeno pročelje sa zapadne strane i sakristija crkve (apsida) s istočne strane, te je tako i nova zgrada produžena s objiju strana. Lađa crkve po visini je pregrađena u prizemlje i kat. Na katu su bile uređene dvije učionice za pučku

⁵¹ Anzulović, Jadran: **100. godina profanacije stare župne crkve Porođenja Blažene Djevice Marije (1900.-2000.) i 110. godina posvećenja nove župne crkve istog titulara (1890.-2000.)**, Časopis Matice Hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 56.

školu, a prizemlje je služilo kao crkvena konoba.“⁵² Danas je taj prostor pretvoren u muzej.

Sav crkveni inventar iz stare crkve je prebačen u novu crkvu, zajedno s mramornim oltarom koji je posvećen Porođenju Marijinu koji datira iz 1817. godine. U staroj crkvi su se nalazila još četiri oltara, Gospe Ruzarske, Gospe od sedan žalosti, svetog Josipa i svetog Ante, ali su nažalost propali.⁵³

Zahtjev za izgradnju nove crkve odobren je sredinom osamdesetih godina 19. stoljeća. Crkva je podignuta na novom položaju, ali je titular dobila po staroj crkvi te je posvećena Porođenju Blažene Djevice Marije 19. listopada 1890. godine.⁵⁴

Crkvu je posvetio „...Petar Dujam Maupas, zadarski nadbiskup i dalmatinski metropolit, uz asistenciju 18 svećenika. Novoj su crkvi pri njezinu posvećenju kumovali ugledni Novljani: odvjetnik dr. Josip Paštrović, trgovac i veleposjednik Luka Vlatković-Kontin, trgovac i veleposjednik Marko Oštrić-Zekić i Zadrani Andrea Calusi, trgovac.“⁵⁵

Sama gradnja ove nove crkve započela je 1885. godine, a završena je 1890. godine. U prve dvije godine gradnje izgrađen je najveći dio, a nakon toga je uslijedilo ukrašavanje i uređenje te dodavanje oltara i slično.

U crkvi se pored glavnog oltara nalaze i dva bočna oltara. Mramorni oltar na lijevoj strani ima drveni lik Gospe od sedan žalosti, te je u Novigradu to zavjetni blagdan. Na desnoj strani se nalazi oltar svetog Josipa te su oba oltara izrađena u Zadru 1899. godine. Na glavnom oltaru s desne strane započinju postaje putnog križa koje je darovao don Ive Baždarić, a obitelj don Ive Oštrića-Zekića je darovala oltarnu palu za oltar svetog Josipa i veliki crkveni svijećnjak. U crkvi se još nalaze kamena krstionica i škropionica, te su unutrašnjost crkve oslikali zagrebački majstori Mladen Plečko i njegov sin 1931. godine.

56

---

⁵² Anzulović, Jadran:100. godina profanacije stare župne crkve Porođenja Blažene Djevice Marije (1900.-2000.) i 110. godina posvećenja nove župne crkve istog titulara (1890.-2000.), Časopis Matice Hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 56.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ Anzulović, Jadran:100. godina profanacije stare župne crkve Porođenja Blažene Djevice Marije (1900.-2000.) i 110. godina posvećenja nove župne crkve istog titulara (1890.-2000.), Časopis Matice Hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 57.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Novigrad, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (02.06.2016.)

Crkva je još uvijek u tijeku obnove od tvrtke Oblikovanje d.o.o iz Sesveta u suradnji sa Ministarstvom kulture, Konzervatorskim odjelom iz Zadra te općinom Novigrada. Pored postojećeg neobaroknog sakralnog liturgijskog inventara, interijer je 1931. godine dobio neoklasicistički dekorativni oslik. Prema analizi stanja crkve u poprečnom brodu južnog zida postavljena je kamen tabla na latinskom u čast izgradnje crkve i manja iluzionistički slikana tabla s imenom autora oslika. Crkva je zanatski i arhitektonski vrlo cjelovita i dorađena do u detalj, osim sakristije koja je obnovljena nakon Domovinskog rata, kao takva ista je zaštićeni spomenik kulture Republike Hrvatske.

Slika 10. Crkva Porodenja Blažene Djevice Marije

izvor: http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952

3.4. CRKVA SVETOG MARTINA

Crkva svetog Martina nalazi se u selu Pridraga, koje spada pod *Općinu Novigrad*. U povijesti se ovaj prostor današnje Pridrage nazivao Dolac. Prostor na kojem se nalazi crkva se još nazivao *Sutmartindol* ili *Martindol*. Prema ovim nazivima može se iščitati dva vrlo važna kulturološka obilježja, a to su dol, kao polje gdje se mjesto nalazi i od kojeg su ljudi živjeli te drugi naziv je povezan sa crkvom svetog Martina, kao crkva koja je bila zaštitnik plodnosti polja i čuvar sela te truda ljudi koji su obrađivali to polje.

Ranokršćanska crkva svetog Martina izgrađena je u prijelazu iz 5. u 6. stoljeće, uz koju se nalazi i ranokršćansko groblje, „ crkva je služila i u starohrvatsko doba, na što podsjećaju u njoj pronađeni pluteji s pleternom ornamentikom, koji su kasnije bili preneseni u Novigrad i ugrađeni u pročelje crkve svete Kate.“⁵⁷

Na istočnoj strani crkve se nalaze tri polukružne apside te taj zatvoreni prostor predstavlja svetište crkve. Ostatak crkve odnosno dugi prostor u obliku pravokutnika je prednji dio crkve. Crkva je izvana ukrašena lezenama, odnosno izbočine koje pojačavaju nosivost samog zida. Među tim lezenama se nalaze dva dvostruka prozora sa stupićem između otvora, te jedan takav prozor se nalazi i iznad glavnih vrata na pročelju crkve. S obzirom da je crkva u 6. stoljeću poprimila liturgijsku funkciju, sagrađeno je još nekoliko prostorija, izgrađena je krstionica na jugu crkve te manja osmerokutna prostorija s vlastitim predvorjem i krsnim zdencem.⁵⁸

U ranom srednjem vijeku su udomljavani tamo pridošli Hrvati u 9. stoljeću te: „crkva svetog Martina s krstionicom i prastaro polje oko nje posebno nam zorno svjedoče tu ranosrednjovjekovnu simbiozu s kojom su naši preci prihvatili plug i križ. Tada je stara crkva stekla novi kulturni sloj, novi kameni namještaj ukrašen pleterima i natpisima što i danas prepričavaju negdašnje vrijeme srastanja nove zajednice s drevnom tradicijom.“⁵⁹

U 17. i 18. stoljeću za vrijeme turskih ratova crkva je bila spaljena u požaru, a krstionica razorena. No, ubrzo nakon toga je sve obnovljeno, nakon čega slijede novi ratovi.

---

⁵⁷Jelić Roman: **Novigradski distrikt**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zadar, 1989.str. 95.

⁵⁸ Vežić, Pavuša:**Sveti Martin u Sutmartindolu**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 12.

⁵⁹ Vežić, Pavuša. Op. cit, str. 13.

Najgori za selo Pridragu je bio Domovinski rat (1991. – 1995.), svaki krov u selu je bio razoren i crkva je bila minirana, a „za blagdan sv. Martina, pak u studenome 1997. godine, među zacijeljenim zidovima i pod novim krovom starog hrama, okupljenu su Pridražani obilježili još jednu obnovu Sutmartindola.

Skupa s crkvom obnavljane su tada kuće i život u njima, a obrađeno je i polje. Tako baština u Pridragi, poput spaljenog debla masline, ponovno proklija s mladicama prastarog korijena⁶⁰

Slika 11. Pročelje crkve svetog Martina

izvor: <http://www.novigrad-dalmacija.hr/culture.html>

3.5. OPĆINSKI ARELOJ

Općinski areloj ili općinski sat, kako se još naziva, podignut je 1901. godine, u središtu stare jezgre mjesta Novigrad. Taj dio stare jezgre Novigrada se prije nazivao Mirina, koji je pripadao jednoj obitelji Kaštela, a sat je financiran od strane *Općine Novigrad*.

Satni mehanizam, koji se nalazio u zabatu „stare“ župne crkve prenesen je nakon njene profanacije. Satni mehanizam je iz 19. stoljeća te je prvi put proradio 1. svibnja 1901. godine. Zvono koje se nalazi na satu, izljeveno 1841. godine, se nazivalo „Skulica“,

---

⁶⁰ Vežić, Pavuša: *Sveti Martin u Sutmartindolu*, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000., str. 13.

jer je zvonjenjem pozivalo na početak nastave u školi. Na dan svečanosti, kada je prvi put protkua (prozvonio) sat s tvrđave Fortice, oglasile su se u salvama crkvene mačkule.“⁶¹

Za održavanje sata su bili zaduženi „Iva Buterin – Štrekelja, Niko Oštrić – Bakuka i Grga Anzulović – Šantin. Sat se navija jednom dnevno, a *tuka* je tri minuta prije punog sata i svaki puni sat.“⁶²

Prema kršćanskoj tradiciji sva zvona za vrijeme Velikog tjedna, odnosno od Velikog četvrtka do Velike subote, zamuknu pa tako zamukne i Općinski sat. Ispod sata se nalazio općinski zatvor koji nije baš bio u svojoj funkciji već je Općina tu primala beskućnike. Jedna od značajnih karakteristika satnog tornja je da: “sat je dijelio mjesto –oni istočno od sata, nazivani su žabari, a zapadno od njega rončani. Tako se nazivalo i dijelio u dječjim igrama i tučnjavama.“⁶³

Nakon mnogih ratnih zbivanja na području Novigrada, potrebno je bilo obnoviti općinski sat, što se i dogodilo 1974. godine, a radio je sve do 1988. godine.⁶⁴

Slika 12. Općinski areloj

<https://www.kroati.de/kroatiendalmatien/novigrad.html>

---

⁶¹ Anzulović, Jadran: **Satni toranj „Arelaj“**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 25.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

3.6. ZAVIČAJNI MUZEJ

Zavičajni muzej u Novigradu je otvoren 2004. godine na mjestu gdje je bila stara srednjovjekovna župna crkva Porodenja Blažene Djevice Marije. Za vrijeme turskih napada na Novigrad u 17. stoljeću, točnije 1646. godine, crkva je spaljena, a već 1670. godine je obnovljena.

Tek krajem 19. stoljeća, odnosno 1890. godine izgrađena je nova župna crkva te je ta stara župna crkva prestala imati funkciju bogoslužja, te je preuređena u školu. Funkciju škole je imala sve do 1974. godine. Ravnatelj muzeja je Jadran Anzulović.

Iz Novigrada potječe brojna i raznovrsna numizmatička građa koja do sada nije bila poznata široj znanstvenoj javnosti. Ta građa se većinom nalazi u zavičajnom muzeju, a ponešto se nalazi i u privatnim zbirkama. U muzeju se nalaze predmeti koji predstavljaju tradicijsku kulturu Novigrada.

Slika 13. Prikaz unutrašnjosti muzeja

izvor: <http://www.novigrad-dalmacija.hr/museum.html>

4. OBIČAJI I KULTURA

Kultura, kao jedan sastavni dio svakog naroda ima velik značaj u formiranju jedne zajednice, mjesta ili samog naroda kao takvog, prema tome kultura se može definirati kao: „pojava koja obuhvaća znanja, vjerovanja, umjetnost, moral, pravo, običaje i sve ostale sposobnosti i navike koje je čovjek stekao kao član društva.“⁶⁵

Svakako, skoro pa svaki kulturni događaj u Novigradu se održava na `škalinama`, mjesto koje odražava zanimljiv i bogat kulturni život.

Slika 14. jazz koncert na škalinama

izvor: <http://www.novigrad-dalmacija.hr/dogadjanja.html>

Od kulturnih događaja važno je istaknuti Novigradske jazz večeri, koji se odvijaju u sklopu *Kulturnog lita u Novigradu*. Tradicionalni program se sastoji od dramskih manifestacija, koncerata raznih vrsta glazbe te mnogih drugih događaja. Isto tako, Ribarska fešta je važan kulturni i turistički događaj koji se održava prvu subotu u mjesecu kolovozu. Unutar *Općine Novigrad* postoje nekoliko kulturnih grupa koje obogaćuju kulturni život, a to su klapa Težaci iz Paljuva, KUD Fortica iz Novigrada i KUD Luzarica iz Pridrage. U programu Novigradskog kulturnog ljeta organizira se i Susret klapa, zatim Smotra folklor, kada dolaze folklorne skupine iz svih krajeva Hrvatske.

⁶⁵ Kultura, <https://www.antropologija.info/prirucnik/sta-je-kultura>, (27.06.2016.)

Samim položajem Novigrad je povezan s mediteranskim načinom života i kulturom pa zbog toga ima utjecaj na stil oblačenja, odnosno na narodnu nošnju i nakit. Postoji jedan dokument u kojem je navedena ženska nošnja koju je Stana (Anastazija) Oštrić dobila od obitelji kad se udala 31. siječnja 1871. godine. U originalu taj se dokument naziva *Specifica* te je sastavljen u Poličniku.⁶⁶ Dakle, u dokumentu je navedeno od kojih dijelova se sastojala ženska nošnja u to vrijeme, znači „oglavlje bijela dugasta marama ukrašena na oba kraja vezom i čipkom. Ovijena je oko glave, a krajevi joj se spuštaju sprijeda i niz leđa. Košulja bijela, ravno krojena u dugih ravnih rukava ukrašena „po novsku“ (tj. novskim šavom). Od struka do donjeg ruba oblači se podsuknja, kotula („cottola“ u dokumentu). Na osnovno ruho oblači se široka nabrana suknja prišivena na gornji dio, oplećak, bez rukava.“⁶⁷

Nadalje, u novigradsku nošnju spadaju i *vunena modrina, fuštan, zalistavac, buština, kanica, traversa, aljak*. Od obuće valja spomenuti vuneni *nazubak*, a od nakita *rećine* (naušnice) te kordon (ogrlica).⁶⁸

Slika 15. Ženska nošnja u Novigradu – prikaz Stane Oštrić-Zekić udana Lukačić, suprug Ivan Lukačić i kći Marija

izvor: obrada autora

⁶⁶ Oštrić, Olga: *Ženska nošnja u Novigradu u 19. stoljeću*, Časopis Matice Hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 20.

⁶⁷ Oštrić, Olga. Op. cit, str. 21.

⁶⁸ Oštrić, Olga. Op. cit, str. 21.

Valja spomenuti i poznate osobe koje su vezane za Novigrad, a to su, u ovom slučaju, Vice Vlatković i Juraj Baraković.

Juraj Baraković je bio svećenik koji je djelovao u Novigradu kao župnik desetak godina. Osnovnu i humanističku školu je završio u Zadru, a visoku školu, najvjerojatnije teologiju, u Italiji. Juraj Baraković je bio zadarski pjesnik iz 16. i 17. stoljeća, koji se prvi put spominje kao klerik 1564. godine, a kao svećenik tek 1586. godine. Prema Stjepanu Antoljaku postoje tri dokumenta koja smještaju Jurja Barakovića u Novigrad. Prvi dokument potječe iz 1594. godine u kojem se spominje „Zorzi Barakovich parochod Novegradi“, drugi dokument je iz 1598. godine u kojem je napisano da je Baraković, novigradski župnik, odgovarao poglavarima jer nije bio prisutan u svojoj župi za vrijeme apostolske vizitacije. Zadnji dokument u kojem se govori o Barakoviću je iz 1603. godine u kojem se navodi da je Baraković već tu dvadesetak godina. Nakon 1603. godine odlazi u Šibenik, gdje ostaje do kraja života.⁶⁹

Slika 16. Spomen ploča Jurja Barakovića

Izvor: obrada autora

⁶⁹ Švelec, Franjo: *Iz starije književnosti Hrvatske*, Erasmus Naklada Zagreb, Zagreb, 1998., str. 112.

S druge strane, Vice Vlatković, rođen 07. ožujka 1926. godine u Novigradu, je bio profesor povijesti. Njegov život, odnosno djetinjstvo je bilo jako teško. Otac mu je umro kad je imao šest godina, zbog čega se morao sam školovati. Osnovnu školu je pohađao u Novigradu, a srednju tj. gimnaziju u Šibeniku. Povijest i književnost završio je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nakon čega je radio kao profesor povijesti u zadarskoj Gimnaziji. Međutim, njegov radni vijek je naglo završio 9. listopada 1972. godine kada ga je jedan od učenika na stubištu ubio pištoljem, bez ikakvog razloga. U toj situaciji je stradao i njegov kolega Gojko Matulina kada mu je htio pomoći jer je taj učenik i njega ranio, te od posljedica ranjavanja je i on preminuo. U čast Vice Vlatkovića zadarska škola nosi njegovo ime kao i ulica ispred njegove rodne kuće.⁷⁰

Slika 17. Profesor Vice Vlatković

izvor: <http://www.zadarskilist.hr/clanci/04102010/38-godina-od-ubojstva-vice-vlatkovica-i-gojka-matuline>

---

⁷⁰ Anzulović, Jadran, Vlatković, Ivana: **Profesor Vice Vlatković**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002., str. 40.

4.1. GLAGOLJICA U NOVIGRADU

Prema vizitatoru Priuliju, sve župe ninske biskupije su bile isključivo glagoljaške, a u Novigradu je pronađen glagoljski i latinski misal. Nakon Tridentskog sabora vodile su se matične knjige. U osam župa zadarske nadbiskupije su pronađene knjige krštenih i vjenčanih u Zadru, Privlaci, Vrsima i drugo. U župi su se sačuvala tri matice, prva je glagoljska matica krštenih od 1667. do 1693. godine, koja ima 149 stranica i ispisana je kurzivnom glagoljicom, te je bila oduzeta od narodnih vlasti u Zadru.⁷¹

Druga glagoljska matica je ona vjenčanih od 1667. do 1692. godine, koja se sastoji od 38 stranica. Na području Ravnih kotara pa tako i Novigrada se nije baš sačuvala glagoljica, a smatra se da postoji tri razloga za to „ a.) Oko godine 1890. je ondašnji župnik prigodom prijenosa robe iz stare u novu župnu crkvu, iz starog u novi stan zabacio, uništio stare glagoljske misale i možda glagoljske rukopise. b.) Godine 1646. zauzevši Turci Novigrad pa tom zgodom propade stari glagoljski materijal. c.) Oko godine 1900. je Pavao Vlatković posljednji odvjetnik te zaslužne i poznate obitelji spalio cijeli sanduk glagoljicom pisanog materijala, koji je bio u potkrovlju, što su ga sabrali, napisali i namrli brojni svećenici. Kolika šteta!“⁷²

Treća matica je glagoljska madrikula Skule Blažene Djevice Marije od svetoga Luzarija koja potječe iz 17. stoljeća, točnije napisan je 1681. godine. Nalazio se u privatnom vlasništvu Mije Anzulovića.⁷³

Ono što svakako karakterizira Novigrad je i glagoljaško pučko crkveno pjevanje u korizmeno i crkveno vrijeme, „liturgijski i pobožni napjevi u korizmeno vrijeme pjevaju se u župnoj crkvi Porođenja Blažene Djevice Marije u Novigradu po starinski, melodijama koje svojim glazbenim osobinama i tekstualnim predlošcima pripadaju tradicionalnom načinu pjevanja poznatijem pod nazivom glagoljaško pjevanje.“⁷⁴

Glagoljaško pjevanje se izvodi cijelu godinu, no najviše se izvodi u vrijeme korizme, raspored službe i pjesme se održava nepromijenjeno prema molitveniku sve do II.

---

⁷¹ Novigrad, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (02.06.2016.)

⁷² Novigrad, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (02.06.2016.)

⁷³ Novigrad, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (02.06.2016.)

⁷⁴ Pasionka baština, <http://www.pasionka-bastina.com/knjizica.pdf>, (15.05.2016.)

Vatikanskog koncila. Kasnije je bilo nekoliko promjena, ali glavni dio je ostao sve do današnjeg dana. Važnost i posebnost tog glagoljaškog pjevanja prepoznalo je i Ministarstvo kulture koje ga je registriralo kao primjer kulturnog nematerijalnog dobra.⁷⁵

U Novigradu se nalaze četiri zvona, prvo zvono je najveće promjera 89 cm, koje teži 410 kilograma i ukrašeno strukturom u obliku vijenca, te su prikazani likovi Gospe s djetetom, sveti Benedikt i sveti Ivan Krstitelj. Lijevano je u ljevaonici Ditta Francesco De Polli na kojem stoji natpis „Sveta Marijo, moli za nas! Novigrad, Dalmacija 1326. Drugo zvono je manje za razliku od prvog i lijevano je u istoj ljevaonici, a 1953. godine je prelijevano u Zagrebu jer je bilo napuklo. Treće zvono ili kako se još naziva „paško zvono“ je lijevano u Veneciji 1587. godine. Nosi taj naziv zbog toga što postoji legenda koja kaže da za vrijeme Turske opsade Novigrada u 17. stoljeću, mnogi stanovnici Novigrada su pobjegli u Pag te su sobom odnijeli kip Gospe od sedam žalosti, koja je učinila nekoliko čudesa. Prilikom oslobođenja Novigrada, Pažani su poklonili Gospi zvono koje se sada naziva Paško zvono. Četvrto zvono se nalazi na zvoniku preslice na župnoj crkvi, na kojem stoji natpis „ANNO DOMINI MDCCVII“ (1708.).⁷⁶

Slika 18. Staro novigradsko zvono

izvor: http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952

⁷⁵ Pasionka baština, <http://www.pasionka-bastina.com/knjizica.pdf>, (15.05.2016.)

⁷⁶ Novigrad, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (02.06.2016.)

5. ZAKLJUČAK

Mjesto Novigrad, koje je smješteno na jugoistočnom dijelu Zadarske županije, ima bogatu i dobro razvijenu kulturu o čemu svjedoče kulturno povijesni spomenici. Od početka nastanka ovog mjesta, odnosno u vrijeme Liburna koji su prvi naseljavali ovaj prostor pa sve do danas, Novigrad je doživio mnoge povijesne i kulturne promjene. U 13. stoljeću se podiže tvrđava Fortica, koja danas predstavlja simbol mjesta. Najvažniji povijesni događaj vezan za Novigrad je, svakako, zatočeništvo kraljice Elizabete i njezine kćeri Marije u novigradskoj tvrđavi.

Nadalje, Novigrad se postepeno razvijao, utemeljena je pošta, osnovna škola, izgrađena je nova župna crkva Porođenja Blažene Djevice Marije, općinski sat, Zavičajni muzej, crkva svetog Martina u Pridrazi i mnoge druge znamenitosti. Nažalost, Domovinski rat je ostavio velike posljedice na području općine Novigrad, uništio je oko petsto kuća, cijela infrastruktura mjesta je bila devastirana. Sve to je dovelo do velikog zastoja u razvoju, oko deset godina je bilo potrebno za obnovu kuća i osnovne infrastrukture.

Danas se mjesto razvija u jednom turističkom pravcu, s obzirom da je Novigrad jedno malo mjesto, nema mjesta za razvoj masovnog turizma. Uz kulturno povijesne spomenike koje Novigrad ima stvara se dobra predispozicija za razvoj kulturnog turizma. Uz netaknutu prirodu, koja je očuvana u izvornom obliku, ribarske fešte i razne zabave održava se i čuva tradicijska kultura. Dosad se u Novigradu, od turističkih objekata, nalazi hotel Castrum Novum, autokamp, turistička zajednica te nekoliko ugostiteljskih objekata i privatni smještaj.

8. POPIS LITERATURE

KNJIGE:

1. Barada, Miho: **Starohrvatska seoska zajednica**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1957.
2. Batović, Šime: **Liburnska kultura**, Matica hrvatska Zadar, Zadar, 2005.
3. Brdal, Željko; Madunić, Margita: **Tragom prošlosti**, Školska knjiga, Zagreb, 2014.
4. Jelić Roman: **Novigradski distrikt**, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zadar, 1989.
5. Klapan, Joso; **Općina Novigrad**, Općina Novigrad, Zagreb, 2014.
6. Mate Suić, **Zadar u srednjem vijeku**, Filozofski fakultet, Zadar, 1981.
7. Novak, Grga; Maštrović Vjekoslav: **Povijest grada Nina**, Institut Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Zadar, 1969.
8. Švelec, Franjo: **Iz starije književnosti Hrvatske**, Erasmus Naklada Zagreb, Zagreb, 1998.

ČASOPIS:

1. Alačević, G. : **Zatočeništvo kraljice Elizabete i Marije u novigradskoj tvrđavi**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002.
2. Anzulović, Jadran, Vlatković, Ivana: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002.
3. Anzulović, Jadran, Vlatković, Ivana: **Profesor Vice Vlatković**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002.
4. Anzulović, Jadran: **Novigrad (Novi)**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002.
5. Anzulović, Jadran: **Tvrđava Fortica u Novigradu**, Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999.
6. Anzulović, Jadran: **100. godina profanacije stare župne crkve Porodenja Blažene Djevice Marije (1900.-2000.) i 110. godina posvećenja nove župne crkve istog**

- titulara (1890.-2000.),** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000.
7. Anzulović, Jadran: **Kapela i kapelani od Fortice,** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000.
  8. Anzulović, Jadran: **Satni toranj „Areloj“,** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002.
  9. Bakija, Srećko: **Novigrad (Novi),** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999.
  10. Jelić, Roman: **Pad Novigrada u turske ruke i bijeg Novigradana u Pag (1646),** Zadarska revija, Zadar, 1989.
  11. Magaš, Damir: **Zemljopisne značajke novigradskog mora,** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 1999.
  12. Oštrić, Olga: **Ženska nošnja u Novigradu u 19. stoljeću,** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2001./2002.
  13. Vežić, Pavuša: **Sveti Martin u Sutmartindolu,** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000.
  14. Vlatković, Ivana : **170 godina pučkoškolskog obrazovanja u Novigradu,** Časopis Matice hrvatske – Povjereništvo Novigrad, Novigrad, 2000.

INTERNET IZVORI:

1. **Dalmatinske općine,** <http://dazd.hr/vodic/dalmatinske-opcinekomune-pod-mletackom-upravom-1409-1797/> (31.05.2016.)
2. **Kandijski rat,** <http://proleksis.lzmk.hr/29917/> (05.06.2016.)
3. **Knjižica sažetaka Novigrad,** https://bib.irb.hr/datoteka/782010.Knjiica_saetaka_Novigrad.pdf, (15.05.2016.)
4. **Kultura,** <https://www.antropologija.info/prirucnik/sta-je-kultura>, (27.06.2016.)
5. **Prostorni plan uređenja općine Novigrad,** https://www.google.hr/url?sa=t&source=web&rct=j&url=http%3A%2F%2Fwww.zadarska-zupanija.hr%2Fppplanovi%2FPFUO_Novigrad%2FPFUO_Novigrad_tekst_IZMJENE_I_DOPUNE.pdf&ved=0ahUKEwj6msSXqbbOAhWF2SwKHUBbC3oQFggzMAc&

[usg=AFQjCNHSSrpgAOOAuJ2DB0TWLGdxWWhHkQ&sig2=fT9XB8MfSNjI_5uW-pXijg](https://www.geni.com/projects/Novigrad/14685) , (01.05.2016.)

6. **Novigrad**, <https://www.geni.com/projects/Novigrad/14685> , (23.06.2016.)
7. **Novigrad**, http://zupe.zadarskanadbiskupija.hr/?page_id=1952, (02.06.2016.)
8. Općina Novigrad, <http://www.opcina-novigrad.hr/statut.html> (01.06.2016.)
9. **Pasijska baština**, <http://www.pasijska-bastina.com/knjizica.pdf>, (15.05.2016.)
10. **Zaboravljeni biser Dalmacije**, www.angelfire.com/electron/bobanovic/, (25.07.2016.)

9. POPIS SLIKA

Stranica

1. Novigrad	2
2. Novigradsko more	4
3. Grb Općine Novigrad	5
4. Vicko Radošević, upravitelj pošte	6
5. Osnovna škola Novigrad	7
6. „Planita“ kraljice Elizabete	10
7. Crkva Pomoćnice kršćana Paljuv	16
8. Tvrđava Fortica	19
9. Crkva svete Kate	21
10. Crkva Porodenja Blažene Djevice Marije	23
11. Pročelje crkve svetog Martina	25
12. Općinski areloj	26
13. Prikaz unutrašnjosti muzeja	27
14. „Jazz“ koncert na škalinama	28
15. Ženska nošnja	29
16. Spomen ploča Jurja Barakovića	30
17. Profesor Vice Vlatković	31
18. Staro novigradsko zvono	33

SUMMARY

NOVIGRAD IN HISTORY

The final assignment entitled "Novigrad in history" is based on an analysis of historical monuments in Novigrad. The assignment is divided into three main sections that include some general information about the place, then the historical development of the place, from prehistory to the present, and at the end the analysis of cultural and historical monuments that are located in Novigrad.

Today Municipality of Novigrad has three villages, self-titled Novigrad, Pridraga and Paljuv. It is located between the four national parks Croatian, such as Paklenica, Plitvice Lakes, Kornati and Krka, in the southeastern part of the Zadar County.

Final work begins describing the formation of municipalities and institutions operating within it, from which it should be pointed mail, which was founded in the 19th century, precisely in 1830, and the primary school. After that, shows the geographical features of the Novigrad Sea, which is shared by four municipalities of Zadar County, Novigrad, Posedarje, Jasenice and Obrovac.

The second part is about the history of Novigrad, which is divided into prehistory, the Middle Ages, the period from the 15th to the 19th century and Novigrad in the 19th and 20th centuries. The Middle Ages, the period from the 5th to the 15th century when it took place the most significant historical event, or imprisonment of Queen Elizabeth and her daughter in Novigrad Fortress Fortica. The period from the 15th to the 18th century marked Novigrad code and Novigrad district, and in the 20th century Novigrad is developing into a tourist direction.

Cultural and historical monuments that are located in Novigrad testify to the rich cultural and historical development of the place, and that as Fortification, the church of St. Kate, the parish church of the Nativity of the Blessed Virgin Mary, the church of St. Nicholas, the church of St. Martin at Pridraga, Municipal hour and Heritage Museum.

Key words: Novigrad, fortress, church, history, tradition, culture

10. ŽIVOTOPIS

OSOBNÉ INFORMACIJE

Patricia Baždarić

📍 Ulica Ante Pedića 13 Paljuv, Novigrad 23, Hrvatska

☎ 023/ 319 550 📠 099 672 3072

✉ Pbazdaric13@gmail.com

Spol Ž | Datum rođenja 11/01/1995 | Državljanstvo Hrvatsko

STUDIJ NA KOJI SE PRIJAVLJUJETE OSOBNÍ PROFIL

Diplomski studij Kulturne i prirodne baštine - Odjel za turizam i komunikacijske znanosti

RADNO ISKUSTVO

15/06/2013-01/09/2013

Prodavač

Tisak d.d., Novigrad (Hrvatska)

01/06/2014–01/09/2014

Prodavač

Tisak d.d., Posedarje (Hrvatska)

01/06/2015–01/09/2015

Prodavač

Tisak d.d., Posedarje (Hrvatska)

10/04/2016–01/06/2016

Slagač

Podravka d.d., Zadar (Hrvatska)

01/06/2016–01/09/2016

Konobar

Restoran Marin, Posedarje (Hrvatska)

01/09/2016–01/11/2016

Slagač

Podravka d.d., Zadar (Hrvatska)

OBRAZOVANJE I OSPOSOBLJAVANJE

01/09/2008-17/05/2012

Gimnazija Vladimira Nazora,
Zadar (Hrvatska)

01/10/2012-01/10/2016

Odjel za turizam i komunikacijske znanosti,
Zadar (Hrvatska)

OSOBNJE VJEŠTINE

Materinski jezik

hrvatski

Ostali jezici

Engleski

Talijanski

Njemački

	RAZUMIJEVANJE		GOVOR		PISANJE
	Slušanje	Čitanje	Govorna interakcija	Govorna produkcija	
Engleski	C2	C2	C2	C2	C2
Talijanski	C1	C1	C1	C1	C1
Njemački	B1	B1	B1	B1	B1

Digitalna kompetencija

SAMOPROCJENA

Obrada informacija	Komunikacija	Stvaranje sadržaja	Sigurnost	Rješavanje problema
--------------------	--------------	--------------------	-----------	---------------------

SAMOSTALNI KORISNIK	SAMOSTALNI KORISNIK	SAMOSTALNI KORISNIK	SAMOSTALNI KORISNIK	TEMELJNI KORISNIK
------------------------	------------------------	------------------------	------------------------	----------------------

Stupnjevi: Temeljni korisnik - Samostalni korisnik - Iskusni korisnik
[Informacijsko-komunikacijske tehnologije - tablica za samoprocjenu](#)

Vozačka dozvola:

B